Citace záznamu

Josef Faltičko – Markéta Vlková, Kostel sv. Jana Křtitele – Velké Losiny, Loď a presbytář, *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/787, vyhledáno 28. 3. 2024.

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, celkový pohled na štukovou výzdobu na stropě lodi a presbytáře (foto Vojtěch Krajíček, duben 2021).

Kostel sv. Jana Křtitele – Velké Losiny, Loď a presbytář

Číslo záznamu: 787

Bližší určení díla: Geometrické dekorace

Památkově chráněno, č. úskp: 28829/8-1186

Umístění: Klenba lodi a presbytáře

Datace: 1600 až 1603

Anotace

Původně evangelický kostel sv. Jana Křtitele, jenž nechal nedaleko velkolosinského zámku postavit Jan mladší ze Žerotína v letech 1600–1603, plnil funkci rodového pohřebiště. Jeho valená klenba disponuje bohatou štukovou výzdobou v podobě osmibokých rytmizovaných kazet s rozetami, komunikujících rámů a srdčitých motivů ve výsečích. Tyto štukatury zastupují soubor podobně laděných geometrických dekorací reflektujících Serliovy vzory (např. v Branné, Sobotíně a Dolních Kounicích).

Abstract

The Church of St. John the Baptist (originally evangelic), which was built by Jan of Žerotín, Jr. near the Château of Velké Losiny in 1600–1603, functioned as the final resting place for the members of the noble family. Its barrel vault has rich stucco decoration in the form of octagonal rhythmic coffers with rosettes, communicating frames and heart motifs. These stuccos represent a set of similar style geometric decorations reflecting Serlio's models (e.g., in Branná, Sobotín and Dolní Kounice).

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Olomoucký kraj	Šumperk (okres)	Velké Losiny	Velké Losiny

Ulice, čp. / č. o.

GPS
50.041186094451, 17.051223626999

Technika štuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
		monochromie (stávající stav)	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Nejvýznamnějším obdobím je pro velkolosinské panství éra Jana staršího ze Žerotína, přibližně do roku 1583 užívajícího přídomek „mladší“, který sem přichází kolem roku 1562. Na místě starší tvrze započal s výstavbou renesančního zámku, završenou z větší části v roce 1589. V letech 1599–1603 nechal v centru obce vystavět též reprezentativní kostel sv. Jana Křtitele (Vlková 2018, s. 37). Obě stavby byly v interiéru doplněny o klenební štukovou výzdobu, která vykazuje řadu příbuzností s dalšími žerotínskými realizacemi severomoravského dominia, především v Rudě nad Moravou a Sobotíně, ale i s jinými stavbami v blízkém okolí (např. zámek a kostel v Branné/Kolštejně Bruntálských z Vrbna ad.), které jsou pravděpodobně dílem jedné stavební hutě, pocházející patrně ze Slezska a vedené italským architektem Antoniem Domou (Nováková 1975, s. 63; Jakubec – Vlková 2017, s. 615).
Pozdně renesanční objekt vystavěný na místě staršího svatostánku připomínaného již v roce 1351 je koncipován jako sálové jednolodí s valenou klenbou a polygonálním závěrem. Z původní stavby je dodnes patrná především vstupní hranolová věž s pozdně gotickým portálem, opěrné sloupy a portál při severní lodi. V rámci stavebních zásahů pozdější etapy vznikla roku 1725 osmiboká centrála baroknípohřební kaple sv. Kříže přiléhající ze severu k sakristii (Polách 1993, s. 23). Kostelní lodi předstupuje ze západu zvonice s válcovitými schodišťovými vížkami po stranách. Vnitřní prostor, prosvětlený lomenými okny a nad nimi okuly, je zaklenut valenou klenbou s výsečemi. Celý interiér původně obíhala tribuna na toskánských sloupcích, podklenutá hřebínkovou klenbou. Během úprav chrámu roku 1784 byla ale část nacházející se v úseku presbytáře snesena, dnes tedy lemuje prostor jen ze tří stran (Nováková 1975, s. 61).
Z renesanční fáze úprav se v interiéru kostela dochovala fragmentární fresková výmalba na tribunách a především rozsáhlá štuková výzdoba valené klenby s výsečemi v jednolodí, jež má podobu geometrické sítě kombinující systémy komunikujících rámců a rytmizovaných kazet. Tato síť sestává ze čtyř čtvercových polí s rozetami, jež od sebe dělí podélné oktogonální kazety komponované ze čtyř hexagonů, dvou menších obdélníků a vepsaného oválu. Oproti klasickým, potažmo i renesančním rozetám jsou ty velkolosinské značně naddimenzovány. Krajní rozety tvoří dvě řady okvětních lístků, kdežto prostřední dvě mají o jednu řadu navíc. Druhou rozetu od presbytáře navíc zdůrazňuje hvězdice oddělující od sebe jednotlivé lístky. Rozetu nad kruchtou pak obohatily ještě motivy půlměsíců v lístcích vnější řady.
Toto schéma je takřka totožné se štukovou dekorací klenby velkého sálu zámku Branná/Kolštejn, kde se nacházejí také stejné drobné konzolky. Další analogie bychom našli na zámcích v Rosicích a Lipníku nad Bečvou či v kostele sv. Šimona a Judy ve Strážku. Podoba takto komponovaných kazet vychází zřejmě, ať už přímo či zprostředkovaně, ze Serliových návrhů dřevěných nástropních kazet v jeho čtvrté a sedmé knize (Řezníčková 2020, s. 53).
Farní kostel sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách je unikátní ukázkou pozdně renesanční protestantské sakrální architektury. Svou dispozicí je blízký kostelům sv. Vavřince v Rudě nad Moravou (kol. 1610) a sv. Vavřince v Sobotíně (1605–1608). Obě tyto stavby nechal vybudovat Jan ml. ze Žerotína a na Losinách nebo jeho dědicové, což naznačuje stejného stavitele – Antonia Domu (Thomu), jehož účast je doložena ve stavebních účtech sobotínského kostela (Polách 1993, s. 125; Nováková 1975, s. 62).

Literatura

Zdeněk Doubravský – Milena Filipová – Marie Gronychová – Alena Turková, *Církevní umění gotiky a renesance na Šumpersku, Zábřežsku a Mohelnicku,* Šumperk 2005.
Hana Dvorská – Dalibor Prix, Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Andělské Hoře (okr. Bruntál) a jeho renesanční podoba, in: Dalibor Prix (ed.), *Pro Arte. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, Praha 2002, s. 271–282.
Erich Hubala, Die Baukunst der mährischen Renaissance, in: Ferdinand Seibt (ed.), *Renaissance in Böhmen,* München 1985, s. 114–167.
Ondřej Jakubec, Modalita a konfesionalita sakrálních staveb v českých zemích 16. a počátku 17. století, in: Kateřina Horníčková – Michal Šroněk (eds.), *In puncto religionis. Konfesní dimenze předbělohorské kultury Čech a Moravy*, Praha 2013, s. 49–72.
Richard Jašš, *Kostel sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách. Historická ročenka. Velké Losiny 2002. Kostel sv. Jana Křtitele ve Velkých Losinách*, č. 5, 2003, s. 12–13.
Lenka Kirkosová, Maršíkovský klenot renesančního řemesla, in: Mojmír Bém (red.), *Svědkové starých časů*, Olomouc 2015, s. 232–233.
Hana Myslivečková, *Moravská sakrální architektura v letech 1580–1660* (disertační práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2020.
Jiří Stibor, Bruntálští z Vrbna, in: Lumír Dokoupil (red.), *Biografický slovník Slezska a severní Moravy* 10, Ostrava 1998, s. 23–50.
Jana Štolfová, *Zámecká kaple Panny Marie ve Velkých Losinách* (diplomní práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2012.
Miloš Trapl, Panství losinských Žerotínů v 16. a 17. století, in: *Sborník prací k sedmdesátinám univerzitního profesora PhDr. Ladislava Hosáka,* Olomouc 1968, s. 67–75, zde s. 68.

Prameny

ZAO–SOkA Šumperk, fond Archiv města Staré Město.
ZAO–SOkA Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov, inv. č. 207, sig. IV/4 (Inventář zámecké pozůstalosti po Přemkovi ze Žerotína 1673).
ZAO–SOkA Olomouc, fond Rodinný archiv Žerotínů Bludov, inv. č. 213, sig. IV/4 (Inventář zámku v Losinách pořízený Ludovíkou z Žerotína 1717).
ZAO–SOkA Olomouc, fond Velkostatek Velké Losiny, inv. č. 203, sig. XXI-2-3 (Koupě panství Velké Losiny, s popisem panství a hospodářskou likvidací v r. 1802).

Odkazy

Josef Faltičko, *Pozdně renesanční sakrální stavby na území bývalého panství Kolštejn (Branná)* (bakalářská práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2018.
Markéta Vlková, *Velké Losiny – žerotínský zámek v kontextu středoevropské renesanční architektury* (bakalářská práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2018.
Veronika Řezníčková, *Dekorativní štukatérství na Moravě v letech 1550–1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (diplomová práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020.

Autoři záznamu

Josef Faltičko – Markéta Vlková

Datum poslední změny

5.3.2023

Fotodokumentace současného stavu

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, celkový pohled na kostel (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, celkový pohled do lodi kostela (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, celkový pohled do lodi a presbytáře kostela (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, celkový pohled na štukovou výzdobu na stropě lodi a presbytáře (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, štuková výzdoba lodi (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, celkový pohled na štukovou výzdobu v lodi a presbytáři kostela (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, štuková rozeta (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukových rámců (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, štuková rozeta (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, štuková rozeta (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, štuková rozeta (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukového rámce ve tvaru kruhu (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukového rámce ve tvaru srdce (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukového rámce ve tvaru srdce s malbou (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukového rámce ve tvaru srdce s malbou (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukového rámce ve tvaru srdce s malbou (Vojtěch Krajíček, 2021)

Velké Losiny, kostel sv. Jana Křtitele, detail štukové konzoly (Vojtěch Krajíček, 2021)